

IJODIY LOYIHA

Umidjon Sobirov Rustamjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi

*Biznes va tadbirkorlik oliy maktabining 70411202 – Loyiha boshqaruvi
(Project Management) magistratura mutaxassisligi sirtqi ta'lim shakli tinglovchisi
"Andijon suvtaiminoti" mchj kompensatsiya bulimi boshligi*

Annotatsiya: Maqolada ijodiy loyihalarni yaratish usullari batafsil yoritilgan va ijodiy manbani o'rganish orqali undan samarali foydalanish, ijodiy izlanishlar olib borish to'g'risida ma'lumotlar berilgan. Ijodiy manba namunalari - dizaynerlar ijodiy ishlari keltirilgan va sharhlangan.

Kalit so'zlar: ijodiy manba, loyihalash, evristika, assotsiatsiya, analogiya, bionika, antropotexnika, islmiy naqsh, girixlar.

Ijodiy jarayon - bu mazmun va shakl birligini qidirishdir. Ba'zan ijodiy vazifa yechilganda an'anaviy usullarni qo'llanishi qiziqarli yechimni bermaydi. Shuning uchun loyihalash jarayonida dizaynerning ijodiy faoliyatini intensivfikatsiyalashga yo'naltirish kerak.

Ijodkor g'oyalarni ilk uchqunini turli xildagi holatlardan va buyumlardan, ya'ni muzeyga borganda, baxtli marosimlarda va abstrakt holatlarda olishi mumkin. Ijodiy jarayon ketma-ketligi qog'ozga tushirilganda umumiy xulosani hosil qiladi. Agarda ijodiy manba mavzusi Qadimgi Misr bo'lganda, bunda ko'plab tarixiy manbalar, qo'lyozma va adabiyotlar, muzey eksponatidagi liboslar to'plami haqidagi ma'lumotlar bazasini to'plash, o'rganib chiqish, tahlil qilish zarur. Mavzuga oid filmlar ko'rib, undagi tarixiy libos elementlarini kuzatish, natijada yillar davomida moda san'atiga ta'sir etuvchi misr liboslari elementlarini tahlil etish, masalan, 1700 yillarda Suriya va Misrda Napoleon hukmdorligidan Britaniya mustamlakasi davriga qadar bo'lgan vaqt oralig'idagi Misr liboslari elementlarining o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilinadi. Yuqoridagi tavsiyalar ijodiy jarayonda g'oyani mukammal ishlab chiqarishga turtki hisoblanadi. Izlanishlar hayratlanarli, natija esa aksincha bo'lishi ham mumkin. Loyihaning izlanish jarayoni juda muhim hisoblanib, unda g'oyaning yakuniy natijagacha bo'lgan yo'lni (yoki rivojlanishni) ko'rsatadi va qoidaga asosan rasmlar, chizmalar, eskizlar, sxemalar, miniatyuralar, rejalar konstruksiyalar (xususan, to'liq bo'lmagan yoki tajribali bo'lgan), turli usul va jarayonlarni izlash, aralash faktura va materiallar ko'lami, ko'rgazma va galereyalar tashrif buyurilib, undan olingan eskizlar va annotatsiya qilingan broshyuralar suratlari, rasmlar orqali o'z aksini topgan ilk ma'lumotlar, Rassomlar va modelyerlarning mos ishlarining olingan nusxalarini o'z ichiga oladi.

O'tgan o'n yil mobaynida O'zbekistonda ko'plab madaniy loyihalar amalga oshirildi va mutaxassislar madaniyat sohasidagi rivojlanish istiqboliga loyihaviy yondashuv, uning salohiyatini ro'yobga chiqarish muhimligini haqli ravishda baholadilar. Ayni paytda, madaniy tovarlar jadal rivojlantirishdan ortda qolmaslik, jahon andozalariga mos kelishi uchun sohada loyiha menejmentini qo'llash zamon talabi bo'lib qolmoqdadir. Hozirgi vaqtda madaniyat sohasidagi loyiha bazasi zaif, chunki u yetarli darajada o'rganilmagan va loyiha menejerlarini tayyorlash uchun kam sonli ilmiy tadqiqotlar bilan ifodalanadi. Xuddi shu paytning o'zida, biz loyiha boshqaruvi sohasida xorijiy tajribalarni olib, keyin ma'lum bir boshqaruv tuzilishini shakllantirishimiz va xorijiy hamkasblar tajribasiga asoslangan loyihalar asosida muhim iqtisodiy salohiyatga ega bo'lgan ishlarni amalga oshirishimiz zarur bo'ladi. O'zbekistonda davlat, tijorat va notijorat tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik asosida loyihalarni boshqarish sohasini o'zlashtirish uchun barcha shart-sharoitlar mavjud bo'lib, ular madaniy boshqaruv sohasida qo'shimcha resurslarni jalb qilishni ta'minlaydi. Bu esa, o'z navbatida, O'zbekistonda aholiga madaniy tovarlar va xizmatlarning sivilizatsiyalashgan bozorini yaratishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ilgari loyiha faoliyati qurilish sohasidagi konstruktiv va texnologik jihatlarni aks ettiruvchi hujjatlar bilan bog'liq edi. Shu bilan birga, loyihalarni boshqarish nazariyasi tufayli bunday usul jamiyatning boshqa sohalarida muvaffaqiyatli amalga oshirildi. Loyiha yondashuvi madaniy tadbirlarni shakllantirishda turli organlarni jalb qilish imkonini beradi, bu esa o'z navbatida tadbirlarning resurs bazasini sezilarli darajada oshiradi.

Badiiy menejerning muvaffaqiyatligi va samaradorligini belgilovchi omillardan biri dizaynerlik (ijtimoiy - madaniy loyiha tuzish) qobiliyatidir. "Loyiha" atamasi lotin tilidan kelib chiqqan bo'lib, "projectus" so'zma-so'z "oldinga tashlangan" degan ma'noni anglatadi va loyiha sifatida namoyon bo'ladigan boshqaruv obyekti uni istiqbolli joylashtirish imkoniyati bilan ajralib turadi.

Turli manbalar loyiha konsepsiyasini har xil yo'llar bilan izohlashsa-da, barcha ta'riflar vazifalar va ishlarning murakkabligi tufayli loyihaning boshqaruv obyekti sifatida xususiyatlarini aniq ko'rsatib beradi, ushbu kompleksning aniq maqsadlar va vaqt, byudjet, moddiy va mehnat resurslariga erishish uchun aniq yo'naltirilganligi va boshqaruv hamda muvofiqlashtirish jarayoni - loyihani boshqarish deb ataladi. Dastlab, bu konsepsiya murakkab texnik loyihalarni boshqarish bilan bog'liq bo'lib, endi u ijtimoiy-madaniy sohaga o'tdi.

Bugungi kunda eng ommabop, konsepsiyasiga asoslangan mavzuga yo'naltirilgan yondashuv loyihaning subyektiv yo'nalishi hayotning boshqa subyektlarini tanlash erkinligi bilan cheklangan bozor iqtisodiyotida samarali bo'lib kelmoqda. Zamonaviy sharoitda dizaynning subyektiv yo'nalishi ilgari ijtimoiy tuzilishga xos bo'lmagan yangi xususiyatlarni aks ettiradi. Biz ijtimoiy loyiha faoliyati uchun eng muhim

zamonaviy Yevropa turi ijtimoiy tashkilotning uch xususiyatlarini ko'rsatadi: an'anaviy normativ rolini pasayishi, idrok dunyo bo'linishi va ijtimoiy hayotning beqarorlashtiruvchi omil sifatida kelayotgan o'zgarishlar tezligi.

Bunday yondashuv ijtimoiy va madaniy voqelikni, birinchi navbatda, madaniy kodekslarga muvofiq dunyoning rasmini shakllantiradigan kundalik hayot darajasida hal qilish imkonini beradi. Ijtimoiy dizayn yondashuvi ijtimoiy hayotni zamonaviy tashkil etishning yetakchi usullaridan biri, jamiyatni boshqarish va ijtimoiy dizayn (qanday obyektlar yaratilishidan qat'iy nazar) loyiha faoliyati mavzusining xususiyatlari, uning dunyoqarashini kengaytiradi.

Loyiha g'oyasini yaratish va uni amalga oshirish shartlari va usullarini ishlab chiqish asosiy tamoyillar tizimi, ya'ni asosiy boshlang'ich nuqtalari, nazariy va mafkuraviy asoslari hamda loyiha faoliyatining eng umumiy standartlarini tashkil etadi. Ijtimoiy-madaniy dizayn tamoyillari ikki tomonlama funksiyani bajaradi: birinchidan, ular dizaynning dunyoqarashini, shuningdek, u tomonidan ishlab chiqilgan tushunchalar, loyihalar, dasturlar, tashabbuslarning uslubi va axloqiy intonatsiyasini aniqlaydi. Ularni amalga oshirish darajasiga ko'ra (loyihaning maqsadli va mazmuniy qismida) dasturning organikligiga, uning yaratuvchanlik yoki destruktivligiga qarab baho berish mumkin. Ikkinchidan, bu tamoyillar ijtimoiy-madaniy loyihalash texnologiyasining nazariy asosini tashkil etadi.

O'zbekiston dizaynerlari o'z ijodida an'anaviy matolar ni (xon-atlas, shoyi, beqasam va adrasni), bezak, aksessuarlar va taqinchoqlarni keng qo'llashadi. Ular milliy kiyimlarga yangi xayot berishadi va milliy matolardan zamonaviy liboslarni taqdim etishadi.

Moddiy madaniyat an'analari boshqa xalqlarning, ayniqsa "ekzotik" mintaqalarning zamonaviy dizaynerlari e'tiborni ham jalb etmoqda. Yangi dizayn paydo bo'lishiga boshqa madaniyatlar amalda bitmas-tuganmas manbadir. Insonni, ayniqsa, g'arbdagilarning barchasi noma'lum, ajoyib, kundalikda uchramaydigan, odatdan farqlanadigan "ekzotika" doimo jalb etgan.

Ijodiy manbadan foydalanishda dizaynning fikrlashi ixtisos yo'nalishga oid rivojlansa va dizayner o'zi quyidagi xususiyatlarga ega bo'lsa, loyihalash shundagina foydali natija beradi: masalani aniq ko'rish va ifodalash qobiliyati bo'lishi lozim; qisqa vaqt davomida ko'p g'oyalarni tez ishlab chiqishi lozim; ajoyib yechimlarni topish; berilgan muammoga oid juda zo'r yechimlarni tez o'ylab chiqish mahorati bo'lishi lozim. Homaki eskizlardan kelib chiqqan holda, bir to'xtamga kelingan tanlangan eskizni yaratiladi. G'oyani qog'ozga ko'chirish jarayonida, avval bir qancha qoralama eskizlar ishlab chiqiladi. Eskiz ishlash jarayonida dizayner o'z g'oyasini yanada takomillashtirishga va g'oyani tub ma'nosi va mohiyatini chuqurroq ko'rsatib berishga ega bo'ladi.

Loyihalanayotgan kompozitsiyani topish uchun dizaynerni ijodiy jarayonida reja mavjud bo'lishi lozim: g'oyani paydo bo'lishi va masalani qo'yish; ma'lumotni yig'ish va to'plash, ijodiy manbani tanlash; kuchni konsentrasiyalash, intensiv ishlash, har xil evristik va loyihalash usullaridan foydalanish; tanaffus etish, diqqatni chetga tortish va bir necha vaqt o'tgandan so'ng yana yechimga qaytish, yangi nuqtai nazar bilan uni baholash; fikrning ravshanlashuvi - yakuniy optimal yechimni hosil qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bukina D. M. Madaniyat sohasidagi faoliyat. Darslik. // - M., 2016. 320 b.
2. Kukushkina L. A. Madaniy loyihalar bozorida xayriya va homiylik // Omsk ilmiy xabarnomasi. 2016. №8-82. 73-77 b.
3. Zarev V. A. Loyihani boshqarish: Darslik. - Moskva: DIA, 2014. 312 b.
4. Matyushok V. M., Burchakova M. A., Smarjevskiy I. A., Yakubova T. N., Lazanyuk I. V., Sorokin L. V., Matyushok S. V. Loyiha menejmenti. M-RUDN, 2010, darslik. 553 b.
5. A.Haydarov. Madaniyat - milliy yuksalish poydevori. - Toshkent, Oltin meros press, 2021. - 480 b
6. X.X. Kamilova, N.A. Isahojayeva, K.R. Fuzailova, "Kostyum kreativ grafikasi" (5150900 Dizayn (kostyum) va 5320900 Yengil sanoati buyumlari konstruksiyasini ishlash va texnologiyasi (tikuv buyumlari) yo'nalishlarida tahsil oluvchi bakalavr talabalari uchun darslik), 2017